

PSYCHOLOGIE U NÁS A JINDE

PhDr. OLGA KOLAŘÍKOVÁ, CSc., JUBILUJE

Ve shonu každodenního života nemáme většinou čas hlouběji se zamyslet — třeba jen zcela osobně, lidsky — nad „psychologii“ svých kolegů z vlastní profese. Např. nad specifičností a druhem podmínek, které ovlivnily jejich odborný růst a specializaci v oboru.

Životní jubileum PhDr. Olgy Kolaříkové, CSc. (nar. 9. května 1927 v Brně) nám poskytuje k takovému krátkému zamyšlení vhodnou příležitost. Jubilantka patří k první poválečné vlně československých psychologů, kteří za ztížených podmínek probíjávali psychologii cestu do nejrůznějších oblastí naší společenské praxe. Už tato okolnost naznačuje, že vědecký vývoj dr. Kolaříkové nebyl snadný. Po více než deset let úspěšně pracovala jako psycholog nejprve v Sociodiagnostickém ústavu v Kroměříži, potom v Záchytném dětském domově v Brně a posléze v brněnské Dětské psychologické poradně. Publikovala řadu původních prací z okruhu delinkventního vývoje osobnosti, vlivů ústavní péče na rozvoj osobnosti a problematiky výchovně psychologického poradenství, takže byla brzy pokládána za vyhraněného specialistu v tomto odvětví psychologie. Málokdo však něco tušil o jejím nenaplněném přání pracovat v oblasti klinické psychologie — a zabývat se problematikou dospělých.

Koncem roku 1963 přešla dr. Kolaříková na nově vytvořené pracoviště ČSAV v Brně. Odborník ví, jak je nesnadné po dlouholeté ryze prakticky zaměřené činnosti dosáhnout rychle i náležitě teoretické úrovně (tím spíše na pracovišti, které si výzkumnou koncepci teprve vytváří). Dr. Kolaříková však zde našla svoje nejvlastnější životní a odborné určení. Už v roce 1968 získala vědeckou hodnost kandidáta věd (kandidátská disertace „Některé vztahy v zájmové struktuře osobnosti a jejich diferencní aspekty“, 1968, 170 s.) a nastoupila tak cestu úspěšné specializace. Od svého vstupu na pracoviště ČSAV se účastnila řešení úkolů státního plánu výzkumu, od roku 1967 jako samostatná řešitelka. V letech 1971–75 současně působila jako externí učitelka na FF UJEP v Brně pro obor psychologie osobnosti (publikovala několik vysokoškolských učebních textů z problematiky teorií osobnosti, z nichž je třeba upozornit zejména na obsažný a novátorsky pojatý „Přehled teorií statické a dynamické struktury osobnosti“ (SPN Praha 1976, 170 s.). V Psychologické laboratoři ČSAV pracuje v současné době jako samostatná vědecká pracovnice. Orientuje se na otázky zájmové osobnostní struktury, vztahů mezi motivační a temperamentovou strukturou osobnosti, v posledních letech převážně na problematiku vlastností osobnosti, při čemž věnuje pozornost zejména faktorovým teoriím osobnosti a návaznosti mezi nimi a teoriemi typologickými. Publikovala nebo připravila do tisku kolem 50 původních studií, 5 učebních textů a dalších 50 odborných článků, recenzí a zpráv.

Vědecký vývoj dr. Kolaříkové je obdivuhodně výrazný a jednotný. S promyšlenou cílevědomostí, část po části, s rozhledem po současné světové literatuře osobnosti vytváří svoje pojetí osobnosti v ostře řezaných, jednoznačně vyhraněných konturách. Nezastává značně rozšířený názor, že do psychologie osobnosti koneckonců „patří všechno“, nedává se zlákat povrchovou rozlehlostí problematiky, nýbrž zkoumá osobnostní strukturu hloubkovými sondami. Netřísťí se, nerozptyluje, v jejím vědeckém vývoji není známek rozpaků nebo váhání; proto dosavadní vědecká práce dr. Kolaříkové je přes veškerou problémovou složitost a tematickou diferencovanost koncepčně tak jednotná. — Její zanícený zájem o psychologii a psychology se mimo jiné projevuje v obětavém a úspěšném vedení brněnské oblastní skupiny Cs. psychologické společnosti i v práci ve výboru teoretické sekce ČSPS.

Dr. Kolaříková je racionalistický typ člověka, při čemž tomuto vymezení nesmíme rozumět „kategoriálně“ nýbrž (jak by jubilantka zdůraznila) ve smyslu „dimenzionálně kontinuitním“. Výrazný ratio neznamená absenci citové složky, ani její nedostatečnost, potlačení či jinou deformaci, nýbrž spíše hluboké ztajení, ukrytí. Proto se dr. Kolaříková hrozí každého náznaku citové okázalosti a přímo idiosynkraticky reaguje na jakékoli projevy pozérství. Málokdo ví o její lásce k umění; za studentských let byla literárně činná, četba poezie je jí dodnes doslova životní nezbytností. Literární tvůrčí invence se ostatně projevuje i ve slohu jejích vědeckých prací, ve výstižnosti formulací, v originalitě postřehů a řešení. Smysl pro kritickou analýzu způsobuje dr. Kolaříkovou vidět lidi, problémy a události až v pronikavě ostrém světle, bez příkras a iluzí. Tato vlastnost rozhodně není pro člověka vždycky výhodou: nutí ho nést plnou váhu všech životních okolností. V pozadí uvedeného postoje

však stojí opravdovost, která spravedlivě, bez vnitřního nalhávání přisuzuje každému (včetně vlastní osoby) co jeho jest, ať v kladném nebo záporném smyslu.

Pro vědní obor tak mohutně se rozvíjející jako psychologie mají tvůrčí pracovníci typu dr. Kolaříkové prvořadý význam. Proto přeji dr. Kolaříkové k jejímu jubileu jménem pracovníků Psychologické laboratoře ČSAV v Brně a členů brněnské oblastní skupiny Československého psychologické společnosti při ČSAV i jménem svým pevně zdraví, osobní pohodu a optimální podmínky pro další tvůrčí vědecký rozvoj.

J. Viewegh

SYMPOZIUM O PROBLEMATICE UČENÍ, ŘEŠENÍ PROBLÉMU, PSYCHICKÉM VÝVOJI A ŘÍZENÍ ČINNOSTI

Ve dnech 4.–6. ledna 1977 se konalo v DVP v Lbolicích „Symposium o problematice učení, řešení problému, psychickém vývoji a řízení činnosti“, které hodnotilo dosažené výsledky při řešení hlavního úkolu SPZV VIII-5-1 za první rok šesté pětiletky. Koordinátorem tohoto hlavního úkolu „Psychologické zákonitosti vývoje člověka, jeho aktivní úlohy a jeho tvořivé činnosti v socialistické společnosti“ je člen korespondent J. Linhart.

Důležitou součástí symposia byla koordináční porada, na které koordinátor seznámil odpovědné řešitele dílčích úkolů s konkretizací závěrů XV. sjezdu KSČ a jejich promítnutím do řešení HÚ VIII-5-1. Na poradě vystoupil se zásadním stanoviskem k aktuálním úkolům psychologického výzkumu zástupce ÚV KSČ doc. J. Závada, který zdůraznil především nutnost koncentrace na hlavní řešená témata a kvalitní výstupy aplikovatelné do společenské praxe.

Symposium bylo zahájeno projednáním základních teoretických a metodologických otázek práce na hlavních úkolech VIII-5-1 a VIII-2-11 (Formování vědomí člověka a motivace činnosti v kolektivech v podmínkách VTR, koordinátor doc. J. Janoušek), zejména problematiky aktivity odrazu, učení a řešení problému (J. Linhart, V. Novák). Účastníci symposia vyslechli zprávu o průběhu a výsledcích spolupráce na řešení SPZV v rámci ČSAV a v rámci RVHP (V. Pejša).

Závažné problematice aplikací byla věnována samostatná část symposia. Nově připravovanou výchovně vzdělávací soustavou se zabýval ve svém vystoupení J. Čáp. Podrobně analyzoval pedagogicko-psychologickou problematiku, zdokonalení psychologického vzdělávání učitelů a roli psychologicko-pedagogického poradenství. Konkrétní výsledky dosažené aplikací me-

tody zvyšování socio-ekonomické efektivity jednotlivce a kolektivu, která staví na využití modelu aktivně sociálního učení, přednesl I. Perlaki. O vystižení některých základních rysů aplikačního procesu v praxi a vyplývající náměty pro budoucí koncepční uspořádání návaznosti základního aplikovaného výzkumu se v obecnější studii pokusil K. Hovorka. Obsahovým a metodickým propojením výstupů úkolů v oblasti učení a řešení problému, řešených v PsÚ ČSAV, se zabýval P. Gratzinger.

Konfrontace dosažených úspěchů a stoupajících nároků společenské praxe na převádění výsledků základního výzkumu do realizačních výstupů přinesla plodné náměty. J. Linhart určil nasměrování v této oblasti pro 6. PLP na základě požadavků ústředních stranických a řídicích orgánů a koncepčně vymezil poměr teoretické a aplikované složky v práci PsÚ ČSAV. Hlavní formou realizace aplikací bude vedle přímé spolupráce s aplikačními pracovišti (podle možností PsÚ) vypracování expertizních zpráv pro centrální orgány jako podklad ke konkrétnímu postupu při řešení problematiky jimi řízených resortů, institucí apod., zejména pro potřeby nové školské soustavy a oblast socio-ekonomického řízení.

Dopolední část druhého dne symposia byla věnována problematice experimentálního zkoumání v oblasti psychologie činnosti, učení, myšlení a řešení problému. Byly shrnuty výsledky a poznatky výzkumu exploračního učení bludištního typu (C. Lukavský), metodika a některé zkušenosti z výzkumu párově asociačního učení v sociální variantě (I. Slaměník), výsledky statistické analýzy latentních dob reakcí v sukcesivní metodě ZPU (M. Frencl, J. Linhart), změny tepové frekvence během identifikačního učení (E. Roldán). Další dva referáty se zabývaly komunikací při společné činnosti v trojicích (J. Janoušek) a neverbálními projevy v lidském chování (J. Šípek). Kritické zhodnocení dosavadních popisných charakteristik volných procesů a kauzální vysvětlení volných procesů, jejichž podstata